

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті розглянуто актуальні проблеми стратегічного управління інноваційною діяльністю сучасних українських підприємств в умовах глобалізації економіки та активної євроінтеграції нашої держави. Розкрито сутність та взаємозв'язок інноваційної стратегії розвитку підприємства з його загальною стратегією. Досліджено теоретичні та методологічні аспекти формування і впровадження інноваційної моделі розвитку підприємства. Обґрунтовано передумови використання сучасних інструментів інноваційного менеджменту та необхідність їх застосування українськими підприємствами в умовах відсутності стабільності зовнішнього середовища. Виявлено недоліки у правовому забезпеченні стимулювання інноваційної діяльності в Україні та захисту підприємців, що ініціюють та готові займатися розробкою і впровадженням нововведень. Окремо виділено головні тенденції подальшого розвитку вітчизняної інноваційної сфери відповідно до завдань державної стратегії інтеграції до Європейського Союзу.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційний процес, інноваційна стратегія, управління, розвиток підприємства, інтеграція.

Гейко Людмила, Єфременко Аліна

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ УКРАИНСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье рассмотрены актуальные проблемы стратегического управления инновационной деятельностью современных украинских предприятий в условиях глобализации экономики и активной евроинтеграции нашего государства. Раскрыта сущность и

взаимосвязь инновационной стратегии развития предприятия с его общей стратегией. Исследованы теоретические и методологические аспекты формирования и внедрения инновационной модели развития предприятия. Обоснованы предпосылки использования современных инструментов инновационного менеджмента и необходимость их применения украинскими предприятиями в условиях отсутствия стабильности внешней среды. Выявлены недостатки в правовом обеспечении стимулирования инновационной деятельности в Украине и защиты предпринимателей, что иницируют и готовы заниматься разработкой и внедрением новшеств. Отдельно выделены основные тенденции дальнейшего развития отечественной инновационной сферы в соответствии с задачами государственной стратегии интеграции в Европейский Союз.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, инновационный процесс, инновационная стратегия, управление, развитие предприятия, интеграция.

Geiko Liudmyla, Yefremenko Alina

STRATEGIC ASPECTS OF MANAGEMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY OF UKRAINIAN ENTERPRISES

In the article highlighting problems of strategic management of innovative activity of a modern Ukrainian enterprises in the conditions of globalization of economy and active eurointegration of our state are considered. The essence and interrelation of the innovative strategy of enterprise development with its general strategy is revealed. The theoretical and methodological aspects of the formation and implementation of the innovative model of enterprise development are investigated. The prerequisites for using modern tools of innovative management and the need for their application by Ukrainian enterprises in the absence of stability of the external environment are grounded. Deficiencies in the legal provision for stimulating innovation in Ukraine and protecting entrepreneurs have been identified, which initiate and are ready to deal with the development and implementation of innovations. Separately highlighted the main trends for the further development of the domestic innovation

sphere in accordance with the objectives of the state strategy of integration into the European Union.

Keywords: innovation, innovative activity, innovation process, innovative strategy, management, enterprise development, integration.

Постановка проблеми. Тривалий час інноваційний процес на багатьох українських підприємствах мав короткостроковий локальний характер або взагалі був відсутній. Однак нові умови глобалізації економіки та інтеграції України до світового співтовариства вимагають від підприємств інтенсивної інноваційної діяльності. Здобуття конкурентних переваг і зміцнення позицій підприємства як на внутрішньому, так і на світовому ринках можливе лише за умови постійного поліпшення технології виробництва, удосконалення товарів або послуг, які воно пропонує споживачам. Реалізацію інноваційних процесів на підприємстві обумовлює саме стратегія інноваційного розвитку, в якій управління інноваційним процесом є невід'ємною складовою та охоплює планування, організацію, контроль та стимулювання інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інноваційної політики України та проблеми стратегічного розвитку вітчизняних підприємств останнім часом досліджують багато вітчизняних науковців. Найбільш вагомими серед них є дослідження таких вчених, як В.Д. Маркова, Я.В. Мочалова, В.С. Коталько, К.В. Ларина, М.Г. Саєнко, Л.Є. Довгань, В.П. Сладкевич, Г.В. Осовська, А.В. Трачук, А.Г. Поршнев, Т.Г. Дудар, Г.В. Мітченко, Л.В. Страшинська, Л.О. Коростильова та інші.

Виділення невирішеної проблеми. Не дивлячись на активний науковий пошук вирішення проблем управління інноваційною діяльністю в країні, деякі важливі теоретичні, методологічні та прикладні засади інноваційного розвитку підприємств ще не дістали належного обґрунтування. Питання, що пов'язані із формуванням та становленням інноваційної політики та їх стратегічного впровадження залишаються недостатньо обґрунтованими.

Мета статті полягає у здійсненні аналізу впливу інноваційної стратегії на розвиток підприємства та обґрунтуванні шляхів ефективного управління інноваційним розвитком як окремого підприємства, так і країни в цілому.

Викладення основного матеріалу. В останні роки все більше наголошується на необхідності реалізації інноваційної моделі розвитку як для людства загалом, так і для окремо взятих країн. Необхідність забезпечення інноваційного розвитку пов'язана з вичерпаністю ресурсів, що ставить перед будь-якою економічною системою проблему забезпечення максимально раціонального їх використання.

Одним із можливих варіантів вирішення проблеми є впровадження інновацій через побудову інноваційної моделі розвитку економіки. Інноваційний розвиток в широкому розумінні характеризується як процес структурного вдосконалення економіки, що можна досягти переважно за рахунок практичного використання нових знань для збільшення обсягів національного виробництва, зростання якості суспільного продукту, росту конкурентоспроможності національної економіки та прискорення соціально-економічного прогресу в державі [1, с.86].

Щоб досягти стратегічної мети інтеграції України до світового економічного простору та інтенсивної її участі в сучасних інформаційно-технологічних потоках необхідна реалізація чіткого плану дій щодо покращення рівня інноваційного розвитку. Це можливо лише за умови поєднання державної інноваційної політики та ефективних ринкових методів управління, що будуть спрямовані на поліпшення як кількісного, так і якісного складу потенціалу вітчизняних підприємств в розрізі інноваційного розвитку [5].

На даний час на макро- і мікрорівні існує низка проблем, що гальмують інноваційний розвиток підприємств. Основними серед яких є: недосконала ринкова інфраструктура, застарілість галузевої структури виробництва, дефіцит фінансових ресурсів та неефективність законодавства [8, с. 210]. Однак, подальшого розгляду потребує ще й питання вдосконалення механізму функціонування інноваційної політики та менеджменту як ефективних складових стратегічного управління, визначення рівня інноваційного розвитку вітчизняних підприємств та вдосконалення на цій основі існуючих методик оцінки інвестиційної привабливості.

Основна сутність та зміст сучасного інноваційного менеджменту полягає в тому, що при прийнятті стратегічних рішень підприємство, поряд з внутрішніми факторами розвитку, повинне враховувати кон'юнктуру ринку, тобто не тільки будувати модель

власної поведінки в умовах зовнішнього середовища, що має тенденцію до постійних змін, а і у повній мірі охоплювати управління внутрішніми процесами. Інноваційний менеджмент повинен базуватися на наступних положеннях: класичні методи управління залишаються на другому плані, а на перший виходить принципово нові його прояви; увага управлінців зосереджується на проблемах гнучкості та адаптованості до постійних змін навколишнього середовища; застосування системних методів та прийомів; використання ситуаційного підходу; зорієнтованість на сучасні умови та чинники розвитку управління; практичне застосування сучасних принципів менеджменту [10, с. 54].

Проаналізувавши інноваційну активність підприємств України, що є складовою сталого економічного зростання країни, було виявлено, що протягом 2000–2005 рр. спостерігалось відносно повільне зниження інноваційної активності вітчизняних підприємств (табл.1).

Таблиця 1

Інноваційна активність підприємств України [4]

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів, од.		Впроваджено виробництво інноваційних видів продукції, найменувань		Питома вага інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції, %
		всього:	з них маловідходні, ресурсозберігаючі	всього:	з них нові види техніки	
1	2	3	4	5	6	7
2000	14,8	1403	430	15323	631	9,4
2001	14,3	1421	469	19484	610	6,8
2002	14,6	1142	430	22847	520	7,0
2003	11,5	1482	606	7416	710	5,6
2004	10,0	1727	645	3978	769	5,8
2005	8,2	1808	690	3152	657	6,5
2006	10,0	1145	424	2408	786	6,7
2007	11,5	1419	634	2526	881	6,7
2008	10,8	1647	680	2446	758	5,9
2009	10,7	1893	753	2685	641	4,8
2010	11,5	2043	479	2408	663	3,8
2011	12,8	2510	517	3238	897	3,8

Продовж. табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
2012	13,6	2188	554	3403	942	3,3
2013	13,6	1576	502	3138	809	3,3
2014	12,1	1743	447	3661	1314	2,5
2015	15,2	1217	458	3136	966	1,4
2016	16,6	3489	748	4139	1305	6,1

Упродовж 2006-2016 рр. почали проявлятися позитивні тенденції щодо підвищення ефективності роботи інноваційної сфери, які зумовлені низкою політичних, законодавчих та економічних факторів. І хоча в 2014 році відбувалося деяке уповільнення інноваційної діяльності, завдяки впровадженню та освоєнню нових видів техніки вказана вище тенденція не змінилася.

Водночас упродовж 2000-2015 рр. спостерігалася негативна тенденція до зменшення питомої ваги інноваційної продукції в обсязі промислової. Однак, у 2016 році її показник збільшився на 4,7 відсоткових пунктів порівняно до 2015 року, що свідчить про покращення політики у сфері інновацій та удосконалення стратегій інноваційного розвитку на вітчизняних підприємствах.

На сучасному етапі господарювання, будь-яке підприємство має характерні ознаки, що притаманні інноваційному. Важливе значення інноваційного підприємства полягає у зменшенні розриву між початковими дослідженнями та впровадженням їх результатів у господарську діяльність [6, с. 89]. Інноваційне підприємство сьогодні – це підприємницька діяльність, що включає в себе процеси від виникнення нової ідеї, до втілення її у певну інноваційну продукцію – «новації, комерціалізацію та впровадження новацій, рутинізацію та дифузію нововведень з метою отримання фінансового результату та інших вигод».

Підприємства в першу чергу намагаються використовувати свої власні кошти для фінансування інноваційної діяльності, а саме для впровадження продуктивних і технологічних нововведень здійснюється за рахунок коштів фондів розвитку виробництва та амортизаційних відрахувань [12, с.41].

Так, у 2016 році на фінансування інноваційної діяльності підприємства України витратили 22036 млн. грн. власних коштів (табл. 2).

Таблиця 2

Джерела фінансування інноваційної діяльності [4]

Рік	Загальна сума витрат, млн. грн.	у тому числі за рахунок			
		власних коштів підприємств	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2000	1757,1	1399,3	7,7	133,1	217,0
2001	1971,4	1654,0	55,8	58,5	203,1
2002	3013,8	2141,8	45,5	264,1	562,4
2003	3059,8	2148,4	93,0	130,0	688,4
2004	4534,6	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5751,6	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	6160,0	5211,4	114,4	176,2	658,0
2007	10821,0	7969,7	144,8	321,8	2384,7
2008	11994,2	7264,0	336,9	115,4	4277,9
2009	7949,9	5169,4	127,0	1512,9	1140,6
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3
2014	7695,9	6540,3	344,1	138,7	672,8
2015	13813,7	13427,0	55,1	58,6	273,0
2016	23229,5	22036,0	179,0	23,4	991,1

До зовнішніх джерел фінансування інноваційних процесів на підприємстві належать позикові та залучені ресурси. Їх джерелами є кошти бюджетів, позабюджетних фондів, комерційні та інші кредити, іноземні інвестиції [12, с.42].

Аналіз даних табл. 2 свідчить, що у розвиток інноваційної діяльності із зовнішніх джерел було інвестовано 1014,5 млн. грн., у тому числі 23,4 млн. грн. – за рахунок іноземних інвесторів та 991,9 млн. грн. профінансовано за рахунок інших джерел.

Форма державної участі у фінансуванні інноваційної діяльності здійснюється за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів. Вона виступає у вигляді науково-технічних, програм підтримки підприємництва, інноваційних проектів, участі держави у

створенні елементів інноваційної інфраструктури, підготовки кадрів для інноваційної діяльності [12, с.44]. Згідно статистичних даних у 2016 році держава виділила на розвиток інноваційної діяльності 179 млн. грн. бюджетних коштів.

У 2016 р. 19,3% загального обсягу витрат були спрямовані на виконання фундаментальних наукових досліджень, які на 91,7% профінансовано за рахунок коштів бюджету. Частка витрат на виконання прикладних наукових досліджень становила 22,2%, які на 49,5% фінансувалися за рахунок коштів бюджету та 31,2% – за рахунок коштів організацій підприємницького сектору. На виконання науково-технічних (експериментальних) розробок спрямовано 58,5% загального обсягу витрат, які на 37,4% профінансовані організаціями підприємницького сектору, 34,0% – іноземними фірмами та 13,5% – за рахунок власних коштів.

Майже половина обсягу витрат, що направлені на виконання фундаментальних наукових досліджень, припадала на галузь природничих наук, майже чверть – технічних, 9,9% – сільськогосподарських. На виконання прикладних наукових досліджень спрямовано 44,9% витрат галузі технічних наук, 24,5% – природничих, 11,1% – сільськогосподарських. Більша частина витрат на виконання науково-технічних (експериментальних) розробок (86,2%) припадає на галузь технічних наук.

За попередніми розрахунками, питома вага загального обсягу витрат у ВВП становила 0,48%, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,16%. За даними 2015р., частка обсягу витрат на НДР у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 2,03%. Більшою за середню частка витрат на дослідження та розробки була у Швеції – 3,26%, Австрії – 3,07%, Данії – 3,03%, Фінляндії – 2,90%, Німеччині – 2,87%, Бельгії – 2,45%, Франції – 2,23%; меншою – у Кіпрі, Румунії, Латвії та Мальті (від 0,46% до 0,77%) [4].

Ефективність застосування існуючих підходів стратегічного управління інноваційною діяльністю можливе тільки при обов'язковому врахуванні специфіки національної економіки (особливостей функціонування ринкових, виробничих та організаційних структур, стану і напрямків розвитку ринкових інститутів тощо), що дозволить уникнути відомих у світовій практиці тактичних і стратегічних помилок в управлінні інноваційною діяльністю. Надзвичайно важливим є правильний вибір прийомів,

методів і засобів управління, які найбільш точно характеризують природу і переваги інноваційних процесів перед поточними виробничими завданнями. Досягнення цієї мети можливе за допомогою використання системного підходу до аналізу об'єктивних і суб'єктивних факторів, що впливають на результати розробки і реалізації окремих інноваційних заходів.

Вибір форм і засобів реалізації інноваційної стратегії на макрота мікрорівнях в процесі управління інноваційною діяльністю залежить від використання певних економічних інструментів менеджменту, які у своїй більшості спираються на залучення значного обсягу фінансових ресурсів, однак у кожному окремому випадку мають певні специфічні особливості. В зв'язку з цим виникає необхідність в обґрунтованому свідомому виборі тих з них, які є найбільш ефективними та гнучкими щодо умов діяльності вітчизняної інноваційної сфери. Запорукою їх успішного застосування може стати виділення пріоритетів у сфері державної інноваційної політики, до яких можна віднести: стимулювання інноваційної діяльності, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, підтримку фундаментальних наукових досліджень, розвиток системи освіти тощо.

Висновки: Успішний розвиток ефективної економіки в сучасних умовах може бути забезпечений при умові підвищення конкурентоздатності підприємств на основі використання новітніх технологій. Інноваційне підприємництво повинне бути пов'язане з активізацією процесів розвитку і комерціалізації інновацій, що забезпечать прискорення темпів розвитку та підвищення конкурентоздатності вітчизняних підприємств.

Використання успішного зарубіжного досвіду для України дасть поштовх до більш ефективного розвитку і діяльності інноваційного підприємництва, що в кінцевому результаті принесе значний зиск не лише для цих підприємств, але й для економіки України в цілому.

Врахування цих особливостей дозволить підвищити ефективність розробки інноваційних стратегій розвитку підприємств, ефективно керувати інноваційними процесами на рівні окремих суб'єктів господарювання, цілеспрямовано формувати стратегії розвитку підприємств, орієнтувати їх на перехід до інноваційного

науково-технічного розвитку в процесі досягнення стратегічних цілей підприємством.

Інноваційна стратегія не існує поряд з усіма іншими функціональними напрямками діяльності підприємства, а пронизує їх, тим самим піднімаючись за своєю значимістю на рівень генеральної стратегії підприємства. Інноваційна стратегія повинна будуватися таким чином, щоб без дорогих і тривалих доробок орієнтувати інноваційну діяльність підприємства на ефективну роботу в нових умовах. Цього можна досягти шляхом глибокого аналізу різних сценаріїв розвитку подій і розробки відповідних альтернативних варіантів стратегій, а також способів трансформації одного варіанта стратегії в інший з мінімальними витратами часу і коштів.

Література

1. Андрушків Б.М., Кирич Н.Б., Погайдак О.Б. Інноваційна діяльність підприємств та організацій як метод стабілізації економіки регіонів України // Вісник економічної науки України. – №2. – 2015. – С. 209-212.

2. Инновационное предпринимательство: учебник для вузов / В.Я. Горфинкеля, Т.Г. Попадюк. – М. : Издательство Юрайт, 2013. – 523 с.

3. Латишева О.В. Аналіз стану економічної складової сталого розвитку промислових підприємств України. // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – № 14. – 2016. – С.95-113.

4. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

5. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів від 17 червня 2010 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua>

6. Федоренко В. Г. Стратегія інноваційного розвитку сучасного підприємства: моногр. / за ред. В. Г. Федоренка, Т. Є. Воронкової – К.: ТОВ «ДКС центр», 2014. – 338 с.

7. Федулова Л. І. Управління інноваційним розвитком підприємства: монографія / За заг. ред. В. Г. Федоренко, Л. І. Федулової. - К.: ТОВ «ДКС центр», 2014. – 346 с.

8. Чумак Л. Ф. Інноваційна діяльність підприємства в сучасних умовах // Бізнес Інформ. – 2012. – № 12. – С. 209-212.

9. Продіус І.П. Удосконалення управління інноваційною діяльністю на промислових підприємствах / І.П. Продіус, В.В. Кліменко // Труды Одесского политехнического университета. – 2015. – Вып. 1 (27). – С. 273-277.

10. Захарченко В.І., Корсікова Н.М., Меркулов М.М. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.

11. Симоненко Д.С. Основні підходи щодо визначення сутності та джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств України // Вісник соціально-економічних досліджень.. – 2012.. – Вип. 4 (47). – С.18-27.

1. Andrushkiv B.M., Kyrych N.B., Pohaydak O.B. Innovatsiyna diyal'nist' pidpryyemstv ta orhanizatsiy yak metod stabilizatsiyi ekonomiky rehioniv Ukrayiny // Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrayiny. – #2. – 2015. – S. 209-212.

2. Ynnovatsyonnoe predprynimatel'stvo: uchebnyk dlya vuzov / V.Ya. Horfynkelya, T.H. Popadyuk. – M. : Yzdatel'stvo Yurayt, 2013. – 523 s.

3. Latysheva O.V. Analiz stanu ekonomichnoyi skladovoyi staloho rozvytku promyslovykh pidpryyemstv Ukrayiny. // Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noyi vlasnosti. – # 14. – 2016. – S.95-113.

4. Ofitsiynyy sayt derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

5. Stratehiya innovatsiynoho rozvytku Ukrayiny na 2010-2020 roky v umovakh hlobalizatsiynykh vyklykiv vid 17 chervnya 2010 roku. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://kno.rada.gov.ua>

6. Fedorenko V. H. Stratehiya innovatsiynoho rozvytku suchasnoho pidpryyemstva: monohr. / za red. V. H. Fedorenka, T. Ye. Voronkovoyi – K.: TOV «DKS tsentr», 2014. – 338 s.

7. Fedulova L. I. Upravlinnya innovatsiynym rozvytkom pidpryyemstva: monohrafiya / Za zah. red. V. H. Fedorenko, L. I. Fedulovoyi. - K.: TOV «DKS tsentr», 2014. – 346 s.

8. Chumak L. F. Innovatsiyna diyal'nist' pidpryyemstva v suchasnykh umovakh // Biznes Inform. – 2012. – # 12. – С. 209-212.

9. Prodius I.P. Udoskonalennya upravlinnya innovatsiynoyu diyal'nistyu na promyslovykh pidpryyemstvakh / I.P. Prodius, V.V. Klimenko // Труды Одесского политехнического университета. – 2015. – Вып. 1 (27). – С. 273-277.

10. Zakharchenko V.I., Korsikova N.M., Merkulov M.M. Innovatsiynnyu menedzhment: teoriya i praktyka v umovakh transformatsiyi ekonomiky: Navchal'nyy posibnyk. – K.: Tsentр uchbovoyi literatury, 2012. – 448 s.

11. Symonenko D.S. Osnovni pidkhody shchodo vyznachennya sutnosti ta dzherel finansuvannya innovatsiyanoi diyal'nosti pidpryyemstv Ukrainy // Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'.. – 2012.. – Вып. 4 (47). – С.18-27.

Рецензент: Балджи М.Д., д.е.н., професор, Одеський національний економічний університет

6.09.2017

:
УДК 352.07

Гейко Людмила, Луценко Юлія, Ковальова Руслана

ЦІЛЬ ТА СУТНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ

У статті проаналізовано теоретичні аспекти децентралізації як основи в утвердженні демократичної моделі управління. Доводиться важливість запровадження реформи з децентралізації влади на шляху розвитку України як демократичної правової держави. Досліджено